

Chińskie inwestycje w Afryce – szanse czy zagrożenie

Eric Ambukita*

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie charakterystyki chińskich inwestycji w Afryce, a także analiza wpływu tych inwestycji na kontynencie afrykańskim oraz próba oceny aktualnego procesu rozwoju. Działalność chińskich korporacji transnarodowych na tym kontynencie niezmiennie wzbudza wiele kontrowersji. Według niektórych to przejaw zadufania hiperkapitalizmu nastawionego na zdobywanie, a według innych – współczesnej żarliwej ideologii *tiers-mondisme*.

Słowa kluczowe: chińskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Afryka, Afryka Subsaharyjska

Wprowadzenie

Kontynent afrykański jest niezwykle bogaty w zasoby, mimo to w ciągu ostatnich dziesięcioleci największym problemem Afryki jest niedorozwój gospodarczy. Najbardziej skutecznym narzędziem rozwoju jest wzrost gospodarczy. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) stanowią jeden z katalizatorów napędzających postęp i działalność gospodarczą oraz rozszerzających perspektywy poprzez zwiększenie rezerw kapitałowych, środków produkcji przedsiębiorstw i zdolności konkurencyjnej przemysłu. Chiny pozostają obecnie najważniejszym partnerem handlowym Afryki. W coraz większym stopniu przejmują rolę głównego inwestora i partnera finansowego w poszczególnych sektorach gospodarki. Jednakże zrozumiałe jest, iż owo zaangażowanie Chin w kwestie handlowe musi być ściśle kontrolowane i dobrze przemyślane przez afrykańskich przywódców, aby dokonać właściwej analizy kosztów i zysków zarówno w sprzyjających, jak i potencjalnie trudnych warunkach tej współpracy.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne uważane są obecnie za główny wektor rozwoju. Paradoksalnie raporty przygotowane przez instytucje międzynarodowe specjalizujące się w prowadzeniu badań na temat BIZ (tak jak raport UNCTAD – Konferencji Narodów Zjednoczonych do Spraw Handlu i Rozwoju z 2005 r.) pozbawiają złudzeń: BIZ sprzyjają funkcjonowaniu w gospodarczej enklawie i zamykaniu dostępu do rynku lokalnym firmom, nie mają dużego oddziaływania i przynoszą dosyć małe korzyści państwowemu budżetowi.

---

* dr Eric Ambukita, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, al. Niepodległości 2, 61-874 Poznań, e-mail: ambukita-eric@yahoo.fr.

Negatywne skutki w wymiarze ekonomicznym, społecznym i środowiskowym można by zaobserwować w przemyśle wydobywczym, czyli w preferowanym sektorze BIZ w Afryce. Chińska obecność w Afryce jest przedmiotem wielu kontrowersji, przedstawiana jest raz jako szansa, a raz jako zagrożenie, ze względu na to, że chińskie BIZ są bardzo trudne do zmierzenia. W ten sposób ukazuje się podwójny kontekst napływających do Afryki chińskich BIZ. Korporacje transnarodowe z kapitałem chińskim od połowy dekady 2000–2010 znacząco zwiększyły swą obecność w Afryce, a zwłaszcza w Afryce Subsaharyjskiej, odgrywając bezspornie ważną rolę na afrykańskiej scenie gospodarczej. Chińskie BIZ dały Afrykańczykom nowe nadzieje: mogłyby zapewnić dodatkowe środki finansowe niezbędne dla rozwoju, a także, według niektórych, specyfika inwestycji na linii południe–południe sugeruje, iż chińskie BIZ mogłyby być korzystniejsze dla kraju, który je przyjmuje. Pierwszy etap badań makroekonomicznych nad poszczególnymi sektorami gospodarki z analizą funkcjonowania danych przedsiębiorstw, przy nacisku na BIZ z kapitałem chińskim i na ich wpływ na sytuację gospodarczą, miał miejsce w ciągu ostatnich kilku lat. Oczywiście zjawisko to jest zbyt krótkotrwałe, aby mieć ogólny wiarygodny obraz jego skutków oraz aby dostrzec istnienie konsekwencji odnoszących się do działalności Chin.

Celem niniejszego artykułu nie jest wniesienie kolejnej cegiełki do literatury na temat skutków BIZ, ale raczej zastanowienie się nad znajomością przedmiotu badań, jakim są „chińskie BIZ”. W artykule broni się stwierdzenia, iż przedmiot badań „BIZ z kapitałem chińskim” przedstawia dwie znaczące różnice w stosunku do innych BIZ – przede wszystkim BIZ krajów rozwiniętych. Po pierwsze chińskie statystyki na temat BIZ realizowanych przez Chiny poza krajem zawierają duże luki, w związku z czym szacowanie wysokości i ilości inwestycji z określeniem sektora działalności jest szczególnie trudne. Z drugiej strony BIZ realizowane przez Chiny poza krajem mają szczególny charakter ze względu na kontrolę polityczną i centralne planowanie: ta cecha szczególna czyni BIZ z kapitałem chińskim „śliskim” i trudnym do zgłębienia tematem badań. Braki statystyczne oraz wymieniona charakterystyczna właściwość BIZ z kapitałem chińskim czyni ocenę ich oddziaływania w Afryce szczególnie trudną.

1. Charakterystyka chińskich inwestycji w Afryce

Cechy charakterystyczne chińskich inwestycji w Afryce podzielimy na cztery punkty. Po pierwsze oczywistym jest fakt, iż zainteresowanie Chin kontynentem afrykańskim wynika przede wszystkim z chęci poszukiwania ropy oraz zasobów naturalnych, aby zasilić swój rozwijający się intensywnie przemysł (Taylor 2007). Charakter oraz ukierunkowanie inwestycji i transakcji handlowych potwierdzają to założenie. Pham (2006) i Konings (2007: 15) donoszą, że Chiny podpisały z afrykańskimi rządami ponad czterdzieści umów dotyczących poszukiwań i produkcji ropy naftowej (Prah 2007: 80). Oprócz ropy Chiny interesują również afrykańskie surowce. Chiny istotnie wykorzystują duże ilości cynku, niklu, miedzi, aluminium, a także egzotycznego drewna. Chiński import drewna afrykańskiego

potroił się od 1993 roku i stanowi 13% afrykańskiego eksportu, głównie z Kamerunu, Kongo, Gwinei Równikowej, Gabonu oraz Liberii. Nielegalnie eksportowane drewno z Gabonu do Chin może stanowić nawet 70% całego eksportu drzewnego Gabonu (Chan-Fishel 2007: 34). Chińskie przedsiębiorstwa zajęły również sektor rolnictwa i rybołówstwa. Inwestorzy z Chin dysponują rozległymi terenami w Tanzanii, Zambii i Zimbabwie. W Mozambiku chińskie przedsiębiorstwa inwestują w konfekcjonowanie soi oraz produkcję krewetek (Kaplinsky i in. 2007). Jeżeli tendencja ta się utrzyma i pozostanie bez żadnej kontroli, można się obawiać, czy Chiny ze swoim rozwijającym się sektorem przemysłowym nie doprowadzą do wyczerpania naturalnych zasobów Afryki. A zasoby te mogłyby w przyszłości stanowić podstawę do industrializacji i rozwoju samej Afryki, gdy tylko jej mieszkańcy będą dysponować technologią niezbędną, aby je przetworzyć, podnosząc ich wartość.

Drugim kluczem do zrozumienia współpracy chińsko-afrykańskiej jest bardzo silny związek, jaki istnieje pomiędzy założeniami polityki zagranicznej rządu chińskiego a inwestycjami realizowanymi w Afryce. Większość chińskich przedsiębiorstw obecnych w Afryce, w odróżnieniu od inwestorów zachodnich, należy do państwa lub jest finansowana w znacznym stopniu przez chiński rząd. W związku z tym inwestycje są ściśle powiązane z interesami Chin w Afryce. W 2006 roku w Pekinie jedenaście chińskich przedsiębiorstw podpisało czternaście umów z krajami afrykańskimi na łączną kwotę 1,9 mld USD, w ten sposób oczywiste stały się cele polityki zagranicznej rządu chińskiego. Umowy te dotyczyły inwestycji w infrastrukturę, system komunikacji, technologię, wyposażenie, energię, zasoby, finanse i ubezpieczenia. Największa transakcja, o wartości 938 mln USD, została zrealizowana przez chiński konglomerat publiczny Citic i dotyczyła nabycia zakładu produkującego aluminium w Egipcie. Przedmiotem pozostałych umów była budowa fabryki cementu w Republice Zielonego Przylądka (55 mln USD), eksploatacja kopalń południowo-afrykańskich (230 mln USD), autostrada w Nigerii oraz projekt centrali elektrycznej (400 megawatów) w Bui w Ghanie (622 mln USD) (Manji, Marks 2007: 12).

Trzeci problem wyróżniający chińskich inwestorów związany jest z zatrudnieniem. Mianowicie rekrutują oni głównie pracowników z Chin. W Angoli zatrudnionych jest w budownictwie 25 000 robotników chińskich, którzy aktualnie wykorzystywani są do różnych projektów na terenie całego kraju. W Ghanie przedsiębiorstwo Shanghai Construction Group, odpowiedzialne za budowę stadionu Takoradi, na 230 wszystkich robotników zatrudniło 150 Chińczyków. Podobne sytuacje można zaobserwować w Sierra Leone, Namibii, Sudanie i wielu innych państwach afrykańskich. Niepokoi to bardzo Afrykanów, ponieważ dla większości z nich jedynym sensem inwestycji zagranicznych prowadzonych w ich kraju jest fakt, iż z tego rodzaju inwestycjami wiąże się tworzenie nowych miejsc pracy.

Czwartym problemem chińskich inwestycji w Afryce jest represja oraz gwałcenie praw pracowników. Chińscy pracodawcy często łamią podstawowe konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy (OIT), w tym prawo do przyłączenia się do syndykatu, prawo do zbiorowego porozumienia, prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia oraz prawo do obrony przeciwko dyskryminacji. I jeszcze inna problematyczna praktyka: pracownicy tymczasowi.

Mimo, iż istniejące prawo przewiduje, że po kilku miesiącach pracy wykonujący ją pracownik powinien zostać uznany za „stałego”, chińscy pracodawcy takich pracowników w dalszym ciągu traktują jako pracowników tymczasowych pozbawiając ich świadczeń, do których mają prawo. Na przykład w Ghanie, 560 osób pracujących na budowie centrali hydroelektrycznej w Bui po roku od rozpoczęcia robót w dalszym ciągu nie otrzymało umowy o pracę. Jeżeli chodzi o długość pracy, wielu pracodawców chińskich ignoruje przepisy w tej materii zmuszając swoich pracowników do pracy bez przerwy lub ograniczając przerwę na posiłek. Praktyka ta naraża pracowników na niebezpieczeństwo, tak jak to miało miejsce w czasie pożaru w fabryce w Nigerii (dwadzieścia ofiar śmiertelnych) i Kenii (dwadzieścia dziewięć ofiar śmiertelnych). Odnotowano również przypadki zmuszania do wykonywania pracy oraz agresję fizyczną i słowną.

Projekty chińskie wymagają większej ilości lokalnej siły roboczej, tak jak to miało miejsce w kopalni miedzi Chambishi w Zambii, eksploatowanej przez chińskie przedsiębiorstwo NFC Africa Mining Plc. Jedynie pięćdziesięciu dwóch pracowników na 2000 osób zatrudnionych było zrzeszonych. Umowy o pracę są niepewne, płace niskie, a warunki pracy złe. Większość pracowników zarabiała 3 USD dziennie, co daje 90 USD na miesiąc, za pracę wykonywaną średnio 9–10 godzin dziennie. Robotnicy skarżyli się również na niezapłacone nadgodziny. Lungu i Mulinga (2005) oraz Konings (2007: 19) informują, iż na 2000 Zambijczyków zatrudnionych w kopalni Chambeshi jedynie siedemdziesięciu dwóch było na etacie. Pozostali zostali przyjęci do pracy jako pracownicy tymczasowi bez gwarancji bezpieczeństwa zatrudnienia oraz pensji. W 2005 roku brak przestrzegania obowiązujących norm bezpieczeństwa doprowadził do wybuchu i jednocześnie spowodował śmierć pięćdziesięciu osób (Konings 2007). W pracy poświęconej chińskim inwestycjom w Zambii, Kaplinsky i. in. (2007: 36) opisują przypadki pracy wymuszonej w niektórych chińskich firmach nie tolerujących związków zawodowych. Ponadto Chiny nie wydają się być zaniepokojone łamaniem praw człowieka, do czego mogą doprowadzić ich inwestycje w Afryce. Zachód oraz organizacje pozarządowe podkreślają, iż poprzez popieranie represyjnego reżimu wielkie chińskie inwestycje mogą osłabiać demokrację na kontynencie.

2. Wpływ chińskich inwestycji na gospodarkę afrykańską

Dla wielu afrykańskich decydentów BIZ, a zwłaszcza inwestycje chińskie, mogłyby stanowić źródło finansowania, wiedzy i know-how, pobudzając jednocześnie wzrost gospodarczy na kontynencie. Jednakże Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (United Nations Conference on Trade and Development UNCTAD (2007) przedstawiła w połowie dekady 2000–2010 w sposób raczej negatywny skutki BIZ, próbując zaalarmować władze publiczne i przestrzec przed nadmiernymi oczekiwaniami w stosunku do BIZ. UNCTAD zauważyła, iż BIZ sprzyjały powstawaniu enklaw wraz z napływem technologii, które nie miały powiązań z resztą gospodarki. Zagraniczne inwestycje zamykają dostęp do rynku lokalnym firmom, nie mają znaczących powiązań z lokalną gospodarką i przynoszą

bardzo mało pozytywów państwu, które je przyjmuje (Besada i in. 2008: 284). W odróżnieniu od innych krajów rozwijających się przeważająca część BIZ skupiła się na przemyśle wydobywczym. Wiele krajów afrykańskich martwi się wpływem chińskiej konkurencji na firmy lokalne, zwłaszcza w sektorze konfekcyjnym, tekstylnym i meblowym (Zhibiao 2007: 105). Niektóre przesłanki wskazują, iż rosnąca konkurencyjność Chin na rynkach światowych ma negatywny wpływ na zatrudnienie w Afryce. Lesotho, Suazi, Madagaskar, Kenia, RPA oraz Ghana zostały boleśnie dotknięte pod tym kątem. Kaplinsky zauważa, iż likwidacja stanowisk pracy miała na tych terenach charakter masowy powodując wzrost biedy (Kaplinsky i in. 2007: 45). W RPA w wyniku zniesienia w styczniu 2005 roku porozumienia dotyczącego tekstyliów zaczęto importować z Chin konfekcję i tekstylia. W 2006 roku rząd RPA zdecydował się wprowadzić limity na trzydzieści jeden kategorii tekstyliów pochodzących z Chin, w celu umożliwienia lokalnemu przemysłowi restrukturyzacji i lepszego przygotowania się do stawienia czoła chińskiej konkurencji. Producenci południowoafrykańscy oskarżają Chiny o zalanie rynków afrykańskich produktami subwencjonowanymi, co rujnuje lokalny przemysł. Należy przyznać, iż możliwość dysponowania chińskimi produktami zapewniła najbiedniejszym dostęp do towarów konsumpcyjnych wcześniej dla nich niedostępnych. Ponadto konkurencja z Chin zmusiła afrykańskich producentów do udoskonalenia wydajności i jakości ich produktów.

Ogólnie rzecz biorąc wydaje się, iż rynki afrykańskie dobrze przyjęły dyspozycyjność tanich chińskich produktów. Natomiast wpływ ekonomicznej ekspansji Chin na rozwój Afryki ma prawdopodobnie charakter negatywny, zwłaszcza w krajach, gdzie lokalni producenci zostali zdystansowani przez konkurencję tanich chińskich produktów. Stowarzyszenia pracodawców, takie jak syndykaty afrykańskie, wzięły zagrożenie pod uwagę: Association of Ghana Industries żąda wdrożenia zabezpieczeń przed importem z Chin, natomiast syndykaty nigeryjskie obwiniają Chiny o spowodowanie utraty 350 000 stanowisk pracy.

Jednakże ogólna ocena konsekwencji handlu chińsko-afrykańskiego nie może się ograniczać wyłącznie do dwustronnych relacji handlowych. Należy również wziąć pod uwagę pośrednie skutki działalności Chin na rynkach światowych. Pośrednie skutki, które mogą być sprzeczne z afrykańską gospodarką. Z jednej strony wzrost zapotrzebowania Chin na surowce spowodował wzrost cen na afrykański eksport. Ale z drugiej strony chiński eksport stanowi nową konkurencję dla afrykańskich półproduktów oraz produktów gotowych na rynku światowym. W 2005 roku ten sam mebel ogrodowy kosztował 70 euro, gdy był importowany z RPA, i kolejno 45 oraz 36 euro, jeśli pochodził z Wietnamu lub Chin (Kaplinsky i in. 2007: 145). Nie można zakończyć tych rozważań nie wspominając o innym ważnym aspekcie stosunków gospodarczych między Chinami i Afryką: ogromny wzrost liczby chińskich handlarzy w afrykańskich miastach i miasteczkach. Liczba chińskich handlarzy w Lusace (Zambia) wzrosła w ciągu ostatnich dziesięciu lat z 3000 do 30 000 (Bastholm, Kragelund 2009: 117–140). Tylko w 2008 roku 17 000 Chińczyków złożyło wnioski o wizę do Angoli (liczby te nie biorą pod uwagę 25 000 chińskich robotników wspomnianych wcześniej). W samej RPA można by naliczyć 200 000–300 000 chińskich handlarzy.

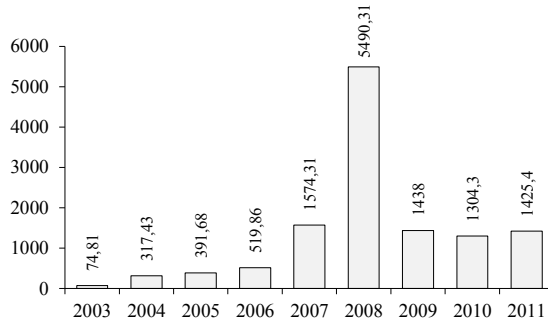
Taki obrazek nie ucieszy żadnego z milionów Afrykańczyków żyjących z drobnego handlu. Obecność Chin w Afryce skoncentrowana jest na działalności handlowej, w tym na handlu ulicznym. Chińska działalność handlowa zmierza do przepędzenia z rynków afrykańskich obcych państw, a także samych państw afrykańskich.

3. Kierunki geograficzne chińskich inwestycji w Afryce

W odniesieniu do Afryki Chiny na tle innych państw nie prowadzą szczególnie wyróżniającej się polityki inwestycyjnej. Główne kierunki inwestycji w Afryce są identyczne (RPA, Nigeria, Algieria, Sudan, Zambia, Angola). Wszyscy inwestorzy interesują się tymi krajami w pierwszej kolejności ze względu na ich olbrzymie rezerwy surowców. W 2008 roku, według wyliczeń UNCTAD (2009), stopa procentowa ogólnego przepływu BIZ na środki trwale brutto dla niektórych z nich jest znacząca (198,9% w Gwinei, 103,1% w Nigerii), dla innych z kolei pozostaje bardzo niska (6,8% Algieria, 14,0% Afryka Południowa, 19,8% Sudan) (UNCTAD 2009: 257). Jeżeli chodzi o chińskie inwestycje należy stwierdzić, iż dwanaście państw afrykańskich kumuluje od 2003 roku 90% obiegu BIZ. Ale Chiny są obecne masowo również w krajach mniej uprzywilejowanych przez BIZ, takich jak Niger, który znajduje się na szóstej pozycji w rankingu chińskich rynków inwestycyjnych i na czterdziestej czwartej jako kierunek inwestycji wszystkich innych państw. Demokratyczna Republika Konga jest siódma w chińskim rankingu i dwudziesta dziewiąta w światowym.

Jednakże obecność Chin w Afryce nie ogranicza się do samych inwestycji, jest widoczna również poprzez zawierane umowy o charakterze ekonomicznym, wspierające bezpośrednio inwestycyjną politykę Chin. Na Sudan, Algierię, Nigerię i Angolę przypada ponad połowa (56%) sumy przeznaczanej na tę współpracę. Zaangażowanie Chin pojawia się również w stosunkach handlowych z Afryką oraz w chińskiej „diasporze” (Goldstein i in. 2006).

BIZ z kapitałem chińskim w Afryce Subsaharyjskiej od połowy dekady 2000–2010 znacząco wzrosły. Chiny stały się jednym z najważniejszych inwestorów w Afryce Subsaharyjskiej. Na koniec 2010 roku chińskie rezerwy BIZ w Afryce były równoważne z chińskimi rezerwami BIZ w Unii Europejskiej (MOFCOM 2011). Ponadto chińskie BIZ w Afryce wzrastały także w okresie światowego kryzysu finansowego w 2008 roku, który w pierwszej kolejności uderzył w kraje rozwinięte gospodarczo, także w niektóre kraje rozwijające się, a ominął Chiny. W związku z tym chińskie BIZ w Afryce osiągnęły rekordową wartość i wyniosły 5490,31 mln USD, czyli wzrosły o 248,7% w porównaniu z rokiem poprzednim. Był to efekt nabycia aktywów przez chińskich przedsiębiorców w czasie, gdy ceny aktywów spadły z powodu globalnej recesji i skutków kryzysu, który uderzył przede wszystkim w europejskich i północnoamerykańskich inwestorów. Natomiast w 2009 roku wartość BIZ spadła i tendencja ta trwała aż do 2011 roku, w którym nastąpił spadek o 74% w porównaniu z rokiem 2009. Rysunek poniżej ilustruje napływ chińskich BIZ w Afryce w latach 2003–2011.

Rysunek 1. Napływ chińskich BIZ do Afryki w latach 2003–2011 (w mln USD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Minister du commerce... (2012).

Ponadto chiński minister handlu (*Ministry of Commerce* – MOFCOM) szacuje rezerwy BIZ w Afryce Subsaharyjskiej w latach 2003–2011 na około 14 mld USD, co stanowi 3,8% (Minister du Commerce... 2012) światowych rezerw BIZ zrealizowanych w tym samym okresie w Afryce Subsaharyjskiej. Udział BIZ z kapitałem chińskim jest stosunkowo skromny w większości państw, ale w dziesięciu krajach jest wysoki, a nawet bardzo wysoki (tab. 1).

Tabela 1

20 głównych kierunków BIZ z kapitałem chińskim w Afryce Subsaharyjskiej w latach 2004–2010 (w mln USD)

Kraj	Napływ chińskich BIZ	Chińskie BIZ w ogółem BIZ do kraju	Udział w %	Kraj	Napływ chińskich BIZ	Udział chińskich BIZ w ogółem BIZ do kraju	Udział w %
Afryka	13 042	354 189	3,7	Madagaskar	230	4 344	5,3
RPA	4 142	108 455	3,8	Kenia	221	1 217	1,8
Nigeria	1 211	41 088	2,9	Ghana	202	7 207	2,8
Zambia	943	5 336	17,7	Botswana	179	3 288	5,4
D.R. Kongo	630	7 404	8,5	Kongo	136	13 044	1,0
Sudan	613	16 659	3,7	Gwinea	136	1 645	8,3
Etiopia	368	2 091	17,6	Zimbabwe	134	483	27,8
Angola	352	65 298	0,5	Gabon	125	1 410	8,9
Tanzania	308	4 093	7,5	Uganda	114	4 431	2,6
Mauritius	283	1 170	24,2	Gwinea Ró-wikowa	86	5 670	1,5
Niger	279	2 482	11,2				

Źródło: opracowanie własne na podstawie: MOFCOM (2011), UNCTAD (2007, 2009).

Znaczenie przepływu chińskich inwestycji w kierunku RPA łączy się w dużym stopniu z inwestycjami w infrastrukturę, poprzedzającymi bezpośrednio mistrzostwa świata w piłce nożnej. Głównym beneficjentem BIZ z chińskim kapitałem jest RPA (z jedną czwartą

wszystkich BIZ z chińskim kapitałem na całym kontynencie afrykańskim), następną jest Nigeria (łącznie 1,03 mld USD), Zambia, Demokratyczna Republika Kongo, Sudan, Etiopia, Tanzania i Mauritius. Fundacja Heritage, rejestrująca działalność chińskich przedsiębiorstw za granicą, szacuje BIZ z kapitałem chińskim w Afryce Subsaharyjskiej w tym samym okresie (2005–2010) na 43,7 mld USD (Scissors 2011). Różnice w przedstawionych danych są niesłychanie duże dla niektórych państw: i tak BIZ z kapitałem chińskim w Nigerii zostały oszacowane przez MOFCOM na 2,9 mld USD, natomiast przez Fundację Heritage na 15,4 mld USD. W danych przedstawionych przez Fundację Heritage wkład BIZ z kapitałem chińskim w Afryce Subsaharyjskiej stanowi 20,3% chińskich rezerw BIZ wychodzących. Baza danych Fundacji Heritage spisuje wyłącznie inwestycje o wartości powyżej 100 mln USD (Chaponnière i in. 2012: 102). Utworzona jest na podstawie zamierzeń inwestycyjnych, które zostają następnie potwierdzone lub unieważnione. Ponadto założenia te (na przykład na temat projektów infrastruktury) mogą w rzeczywistości zostać określone na kilka lat. Wadą metody stosowanej przez Heritage jest przeszacowanie wartości chińskich inwestycji w sektorze górniczym na niekorzyść innych sektorów, gdzie wysokość inwestycji jest zazwyczaj dużo niższa niż 100 mln USD. W związku z powyższym możemy stwierdzić, iż dane MOFCOM zaniżają wartość BIZ z kapitałem chińskim, natomiast dane Fundacji Heritage je przeszacowują.

4. Kierunki branżowe chińskich inwestycji w Afryce

BIZ z kapitałem chińskim w większości skierowane są w kierunku sektora przemysłu wydobywczego (tab. 2). To działanie potwierdza, iż strategia dostępu do surowców stanowi ważny powód BIZ z kapitałem chińskim w Afryce. Wychodzące BIZ z kapitałem chińskim zostały skoncentrowane również na trzech innych sektorach: budownictwo, branża produkcyjna i finansowa. W sumie te wymienione łącznie cztery sektory stanowią około czterech piątych BIZ z kapitałem chińskim skierowanych na kontynent afrykański. Natomiast BIZ w usługach pozafinansowych oraz inwestycje w sektorze rolniczym według chińskich statystyk są nieznaczne (odnośnie BIZ z kapitałem chińskim w sektorze rolniczym, a zwłaszcza kwestia wykupu ziemi (Sun 2011) (tab. 2).

Tabela 2

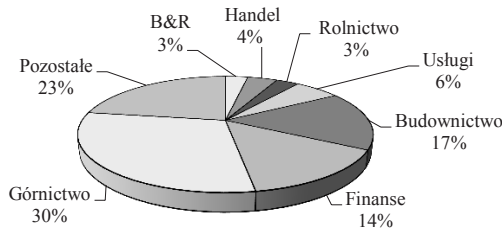
Chińskie inwestycje w Afryce Subsaharyjskiej w sektorze górniczym w okresie między styczniem 2005 r. a czerwcem 2012 (w mld USD)

Wyszczególnienie	Nazwa korporacji	Kraj odbiorecy	Zainwestowany kapitał
1	2	3	4
Aluminium	Bosai Mineral	Ghana	1,20
	China Power investment	Gwinea	3,50
Kobalt	China Metaluigical	R.D. Konga	5,90
	China non ferrous	Zambia	1,20

1	2	3	4
Żelazo	Sino Mag	Gabon	3,00
	Chinalco	Gwinea	1,30
	Wuhan Iron	Liberia	0,10
Żelazo	Shandong Iron	Sierra Leone	1,70
	Wuhan Iron	Mozambik	0,80
Chrom	Sino Steel	RPA	0,23
	Sino Steel	Zimbabwe	0,10
Uran	China Nuclear	Niger	0,19

Źródło: Ambukita (2015): 224.

Rysunek 2. Chińskie BIZ w Afryce według sektorów działalności w 2010 roku

Źródło: Minister du commerce... (2011).

Na rysunku 2 napływ stanowią skumulowane zasoby chińskie BIZ w różnych sektorach działalności w Afryce. Wśród chińskich przedsiębiorców prowadzących działalność produkcyjną w różnych sektorach największym zainteresowaniem cieszył się sektor górnictwa (30%), następnie budownictwo (15,8%) oraz finanse (13,9%).

Uwagi końcowe

Znaczenie chińskich inwestycji w Afryce to zjawisko wymagające głębszej analizy, ponieważ stanowi źródło warunków sprzyjających, jak i przeciwdziałających rozwojowi kontynentu afrykańskiego. Natomiast występowanie skutków pozytywnych i negatywnych tych inwestycji sprawia, że jednoznaczna ocena znaczenia BIZ dla krajów afrykańskich jest niemożliwa. Z całą pewnością zaangażowanie Chin na kontynencie afrykańskim w ciągu ostatniego dziesięciolecia przyniosło nowe możliwości gospodarcze oraz dało impuls gospodarczy niektórym krajom z potencjałem wydobywczym. Jednakże nadal istnieją wyzwania, z którymi trzeba się zmierzyć, zwłaszcza w sektorze naftowym i górnictwym, niezależnie od pochodzenia inwestora. Oprócz korzyści Afryka musi dostrzegać również ryzyko pułapki. Prostą sprawą jest odbiór bezpośrednich inwestycji chińskich bez budowania wewnętrznego systemu produkcji, tak jak i korzystanie z ulokowanego kapitału obcego bez

zapobiegania jego odwrotowi poprzez tworzenie lokalnego know-how. Rozwój chińskiej działalności w Afryce może szybko stać się zagrożeniem dla tego kontynentu. Pewną naukę należałoby wyciągnąć z wniosków Europy na temat jej nieskutecznej polityki rozwoju w ciągu minionych dziesięcioleci. Mimo iż chińskim inwestorom udało się osiągnąć postęp w niektórych dziedzinach gospodarki afrykańskiej, muszą pokonać trudności, aby zapewnić Afryce jej rozwój.

Literatura

- African perspectives on China in Africa* (2007), red. F. Manji, S. Marks, Nairobi/Oxford, Fahamu & Pambazuka.
- African Economic Outlook (2011), www.africaneconomicoutlook.org/fr/data-statistics.
- Ambukita E. (2015), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w rozwoju gospodarczym krajów Afryki Subsaharyjskiej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań.
- Bastholm A., Kragelund P. (2009), *State-driven Chinese investment in Zambia: combining strategic interests and profits*, w: *The new presence of China in Africa*, red. P.M. van Dijk, Amsterdam University Press.
- Besada H., Wang Y. Whalley J. (2008), *China's growing economic activity in Africa*, NBER Working Paper 14024, Cambridge, MA.
- Chan-Fishel (2007), *Environmental impact: more of the same?*, w: *African perspectives on China in Africa*, red. F. Manji, S. Marks, Nairobi/Oxford, Fahamu & Pambazuka.
- Chaponnière J.-R., Gabas J.-J., Qi Z. (2012), *Les relations économiques entre la Chine et l'Afrique Subsaharienne*, w: *Le temps de la Chine en Afrique Chine vue d'Afrique: enjeux et réalités au sud du Sahara*, red. J.-R. Chaponnière, J.-J. Gabas, rozdz. 2, Karthala.
- Goldstein A., Pinaud N., Reisen H., Chen X. (2006), *The Rise of China and India: What's in it for Africa?*, OECD Publishing, Paris.
- Kaplinsky R., Mc Cormick D., Morris M. (2007), *The Impact of China on Sub-Saharan Africa*, IDS Working Paper no. 291, University of Sussex.
- Konings P. (2007), *China and Africa in the Era of Neo-Liberal Globalization*, CODESRIA nr 1, 2.
- Minister du commerce de la RPC Bureau national des statistiques de la RPC (2011, 2012), Administration d'Etat du controle des échanges.
- MOFCOM (2010, 2011), *Statistical Bulletin of China's outward foreign direct investment*.
- Prah K.K (2007), *Afro-Chinese Relations: Past, Present and Future*, Cape Town: The Centre for Advanced Studies of African Society.
- Scissors D. (2011), *China's investment overseas 2010*, Webmemo 3133, Heritage Foundation, Washington, DC, http://thf_media.s3.amazonaws.com/2011/pdf/wm3133.pdf.
- Sun H.L. (2011), *Understanding China's agricultural investments in Africa*, SAIIA Occasional Paper no. 102 (November), South African Institute of International Affairs.
- Taylor I. (2007), *Unpacking China's Resource Diplomacy in Africa*, w: *China in Africa*, red. H. Melber, „Current African Issues” no. 35, Nordiska Afrikain Institutet.
- UNCTAD (2007, 2009), *Press Release on Asian Foreign Direct Investment in Africa*, UNIDO Research Programme Report, United Nations Industrial Organization World Investment Report.
- Zhibiao L. (2007), *Contemporary Economic and Trade Relations between China and Africa*, w: *Afro-Chinese Relations: Past, Present and Future*, red. K.K. Prah, Cape Town, The Centre for Advanced Studies of African Society.

CHINESE INVESTMENT IN AFRICA – OPPORTUNITY OR THREAT

Abstract: The purpose of this article is to present the features of Chinese investment in Africa as well as to analyze the impact of these investments on the African continent and an attempt to assess the current development process. The activities of transnational corporations in China have constantly been a subject of much controversy. According to some, it is a sign of overconfidence of hypercapitalism oriented towards acquisition and according to others, of contemporary fervent tiers-mondisme ideology.

Keywords: Chinese foreign direct investment, Africa, Sub-Saharan Africa

Cytowanie

Ambukita E. (2015), *Chińskie inwestycje w Afryce – szanse czy zagrożenie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 74, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 669–679; www.wneiz.pl/frfu.

